

BEZPEČNOSTNÝ MANAŽMENT

Lubomír Belan¹
Ladislav Mariš²

ABSTRAKT

Článok pojednáva o bezpečnostnom manažmente v organizáciách a jeho zameraní. Uvádza bezpečnostný manažment ako druh manažmentu a vysvetľuje ho z hľadiska systémového prístupu k riadeniu.

Kľúčové slová: bezpečnostný manažment, riadenie bezpečnosti, systém, systém riadenia bezpečnosti, vonkajšie a vnútorné prostredie

ABSTRACT

Article deals with security management in organizations and its focus. Places the security management as a kind of management and explains it in terms of system approach to managing.

Key words: security management, security management, system, security management system, external and internal environment

1 BEZPEČNOSTNÝ MANAŽMENT

Bezpečnostný manažment (*Security Management, Sicherheitsmanagement*) je špecifický druh manažmentu, ktorý sa zaoberá **riadením bezpečnosti** v organizáciách, ktoré chránia svoje aktíva. Jedná sa najmä o výrobné i nevýrobné podniky (priemyselné, poľnohospodárske, obchodné, dopravné, banky, poisťovne, podniky cestovného ruchu, a pod.) právne, vedeckovýskumné a kultúrne inštitúcie (výskumné ústavy, školy, múzeá, kiná, kongresové centrá, športové strediská a pod.), ale aj o organizácie sociálne, politické a náboženské.

¹ Lubomír Belan, prof., Ing., CSc., Katedra bezpečnostného manažmentu, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Žilinská univerzita v Žiline, 1.mája 32 Žilina 01026, tel.041 513 6658, e-mail: Lubomir.Belan@fsi.uniza.sk

² Ladislav Mariš, Ing., Katedra bezpečnostného manažmentu, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Žilinská univerzita v Žiline, 1.mája 32 Žilina 01026, tel.041 513 6668, e-mail: Ladislav.Maris@fsi.uniza.sk

1.1 BEZPEČNOSTNÝ MANAŽMENT Z HĽADISKA VŠEOBECNÉHO MANAŽMENTU

Z hľadiska všeobecného manažmentu možno bezpečnostný manažment definovať ako: „*otvorenú sústavu poznatkov o špecifických činnostiach manažérov, ktoré sú potrebné na dosiahnutie stanovených bezpečnostných cieľov organizácie, so zameraním na ochranu všetkých jej aktív*“.

Hlavným poslaním bezpečnostného manažmentu je *dosiahnuť stanovené ciele v zaistení bezpečnosti organizácie*. Hlavným prvkom organizácie sú ľudia, preto manažéri pôsobia predovšetkým na ľudí a koordináciou ich individuálnych úsilí zabezpečujú plnenie cieľov v oblasti bezpečnosti.

Bezpečnostný manažment predstavuje *súbor poznatkov*, ktoré by mal manažér poznať ako východisko pre svoju prácu, v konkrétnych situáciách ich vedieť vhodne aplikovať, kombinovať, prípadne aj tvorivým spôsobom rozvíjať. Bezpečnostný manažment pritom *nepredstavuje nemeniteľné učenie*, jeho odporúčania sú premenlivé, *neposkytuje ani univerzálne návody*, pretože je spojený s realitou a tá sa do istej miery neustále mení a pri riadení musia byť rešpektované faktory teritoriálne, časové a ďalšie.

Bezpečnostný manažment je univerzálny, rieši ochranu aktív a možno ho aplikovať:

- pre akúkoľvek veľkosť organizácie (v malých i veľkých organizáciách),
- pre všetky typy organizácie (v ziskových i neziskových podnikoch) a to vo výrobných odvetviach i v odvetviach poskytujúcich služby,
- na všetky úrovne riadenia (podnik, prevádzku, dielňu),
- vo všetkých oblastiach činnosti organizácie (výroba, marketing, personalistika, účtovníctvo, informačný systém),
- bez ohľadu na teritórium, kde organizácia pôsobí a sídli.

1.2 BEZPEČNOSTNÝ MANAŽMENT Z HĽADISKA BEZPEČNOSTI

Bezpečnostný manažment je *špecifická zmysluplná činnosť riadiacich funkcionárov a bezpečnostných pracovníkov v organizáciách, zameraná na odvrátenie alebo minimalizáciu vonkajších i vnútorných bezpečnostných rizík, resp. bezpečnostných ohrození rôznej povahy a príčiny, pre ochranu života a majetku občanov, obcí a spoločnosti, obsahujúca v sebe prvky rizikového, krízového, havarijného a hodnotového manažmentu*.

Obsah bezpečnostného manažérstva je tvorený logickou postupnosťou krokov na zabránenie vzniku, prejavov alebo minimalizáciu bezpečnostných rizík a ohrození, ktoré v organizáciách môžu spôsobiť ujmy zamestnancom, ohrozujú hmotný i nehmotný majetok, a fyzickú a objektovú bezpečnosť. Bezpečnostný manažment je aj súčasťou priamej a situačnej stratégie prevencie proti majetkovej kriminalite.

V anglickom jazyku sa pre bezpečnostný manažment používajú pojmy *Security Management* alebo *Safety Management*, v nemeckom jazyku *Sicherheitsmanagement*. Všetky tieto pojmy sa prekladajú ako „**riadenie bezpečnosti**“.

Každá organizácia musí okrem vlastnej misie, vízií a strategických cieľov pozorne sledovať aj svoju vnútornú a vonkajšiu bezpečnosť. Zabezpečenie ochrany aktív a bezpečnosti prevádzky patria medzi najdôležitejšie úlohy vrcholového manažmentu organizácie a jej bezpečnostného manažmentu (bezpečnostných pracovníkov).

Pre úspešné riadenie bezpečnosti v organizácii (bezpečnostný manažment) je potrebné dodržať nasledovné zásady:

- bezpečnosť musí v prvom rade presadzovať a podporovať vedenie organizácie (vlastníci alebo vrcholový manažment), ktoré musí mať vedomie priamej zodpovednosti za prípadné straty spôsobené nepokrytím rizika,
- stanoviť ciele a priority bezpečnosti, zamerať aktivity a zdroje do oblastí, ktoré sú naozaj kritické a neplytváť finančnými prostriedkami a úsilím na riešenie drobných problémov,
- jasne určiť role a zodpovednosti spojené s riadením bezpečnosti,
- dosiahnuť, aby zamestnanci poznali a uvedomili si svoju rolu v procese riadenia bezpečnosti,
- podľa možností vytvárať systémy riadenia bezpečnosti, zložené z manažérov a bezpečnostných pracovníkov, kde nie sú zavedené tieto funkcie, nájsť vhodných zamestnancov
- na zodpovedajúcich pracovných pozíciách, ktorí by činnosti spojené s riadením bezpečnosti vykonávali popri svojich bežných pracovných aktivitách,
- koordinovať riadenie bezpečnosti a podporovať komunikáciu o bezpečnostných pravidlách, zásadách a opatreniach v celej organizácii,
- kontrolovať spôsob implementácie navrhnutých bezpečnostných opatrení,
- monitorovať a vyhodnocovať účinnosť bezpečnostných opatrení a rešpektovanie stanovených pravidiel zamestnancami.

2 SYSTÉMOVÝ PRÍSTUP K BEZPEČNOSTNÉMU MANAŽMENTU

Systémový prístup je založený na teórii systémov, ktorá zdôrazňuje komplexné (celostné) chápanie javov a procesov. Na tomto chápaní možno vytvoriť teoretický rámec využiteľný aj v bezpečnostnom v manažmente. Na základe tohto chápania je organizácia považovaná za systém vzájomne prepojených a závislých činností (subsystémov) vytvárajúcich jednotný celok. Tento systém môže byť súčasťou (podsystémom) iného systému vyššieho stupňa. Organizácia je takto chápaná ako systém koordinovaných činností. Systém je v neustálej interakcii s externým prostredím a úlohou manažérov je koordinovať a hodnotiť činnosti organizácie vo vzájomných vzťahoch interného a externého prostredia v záujme podpory vzniku synergických efektov. Systémový prístup umožňuje skúmať vzájomnú závislosť interného a externého prostredia. Systémové myslenie je základom pre chápanie organizácie a jej problémov ako celku. Aplikácia tohto prístupu umožňuje integrovať do tohto celostného pohľadu na organizáciu rôzne poznatky v záujme skvalitňovania bezpečnostného manažmentu organizácie.

Každý sociálno-ekonomický objekt predstavujúci systém sa skladá z dvoch navzájom spojených podsystémov, ktoré v určitých reláciách pokladáme za systémy, ktorými sú:

- riadiaci systém - subjekt riadenia,
- riadený systém - objekt riadenia.

Riadiaci a riadený systém spolu tvoria organickú jednotu, každý z nich má svoje funkcie a jeden voči druhému plní špecifické úlohy. Pojem riadiaci systém sa geneticky viaže na technickú sféru, v ktorej sú riadiace a riadené časti fyzicky a priestorovo jednoznačne rozlíšiteľné. V sociálno-ekonomických objektoch polarizácia (oddelenie) subjektu a objektu riadenia nemá také striktné hranice ako v technike, ich rozlíšenie a vymedzenie nie je jednoduché ani jednoznačné, môžu byť oddelené alebo môžu aj navzájom splývať, pretože sa jedná o zložité systémy, budované na základe hierarchického, viacstupňového princípu. Každý stupeň či úroveň riadenia riadi svoj nižší stupeň, ale súčasne je riadený vyšším stupňom riadenia. systém definovať ako.

Systém je súbor vnútorne prepojených a vnútorne závislých častí, ktoré tvoria jednotný celok. Je to usporiadaný komplex vzájomne pôsobiacich prvkov spolu s ich vlastnosťami a stanoveným účelom. Systém je charakterizovaný svojou štruktúrou a správaním a ich vzájomným prepojením. Štruktúra systému vyjadruje tak samotné prvky systému ako aj ich hierarchické usporiadanie a vzájomné vzťahy. Správanie sa systému je prejav reakcií systému na podnety z vonkajšieho prostredia.

Existujú dva základné typy systémov:

- *uzavretý systém* - nie je ničím ovplyvnený a nemá interakciu so svojim prostredím,
- *otvorený systém* – je v dynamickom interaktívnom vzťahu s prostredím.

Každá organizácia je zložitý otvorený, dynamický systém, ktorý je v trvalej interakcii so svojim prostredím a v ktorom dochádza k transformácii. Systém každej organizácie ovplyvňujú podsystémy:

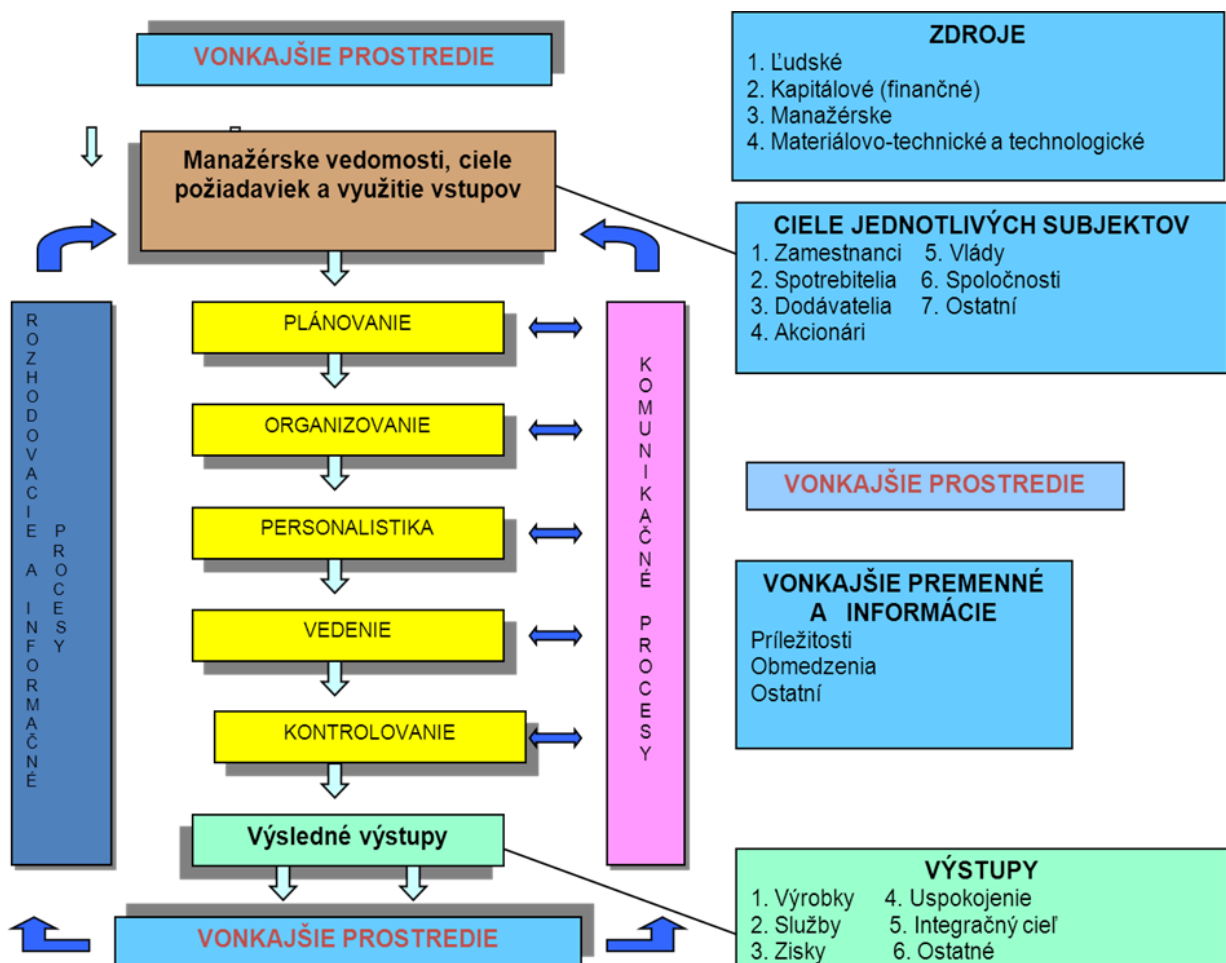
- vonkajšie prostredie,
- vnútorné prostredie,
- rozhodovacie a informačné procesy,
- komunikačné procesy,
- výsledné výstupy z organizácie.

Vonkajšie prostredie zabezpečuje vstupy do transformačného procesu v organizácii, tvoria ho:

- zdroje: ľudské, suroviny, materiálno-technické a technologické, finančné (kapitálové) a informačné,
- ciele jednotlivých subjektov: zamestnancov, zákazníkov, akcionárov, dodávateľov, vlády, spoločnosti a ostatných subjektov,
- vonkajšie premenné prvky a informácie: príležitosti, obmedzenia,
- **vonkajšie nebezpečenstvá, ohrozenia a riziká** (prírodné, ekonomické, energetické, právne, sociálne, informačné, environmentálne a iné).

Vo **vnútornom prostredí** organizácie sa uskutočňuje transformačný proces zmeny vstupov na výstupy, obsahuje rozličné procesy (činnosť manažérov, práca zamestnancov, technologické a výrobné metódy):

- vo výrobnom podniku - výroba, financovanie, personalistika a marketing,
- v škole - personálny výber učiteľov a študentov, zabezpečenie vyučovania, štúdia a praktickej prípravy študentov,
- v každej organizácii z hľadiska bezpečnosti sa uskutočňuje proces riadenia bezpečnosti od bezpečnostnej analýzy (zistenie a vyhodnotenie rizík a rozhodovanie o ich riadení), cez plánovanie a organizovanie bezpečnosti, personálne zabezpečenie bezpečnostnej štruktúry, vedenie ľudí pre udržiavanie a skvalitňovanie bezpečného prostredia a vykonávanie kontrol úrovne bezpečnosti.

Obrázok 1 Schéma systémového prístupu k bezpečnostnému manažmentu

Na kvalitné riadenie bezpečnosti sa vo vnútornom prostredí organizácie vytvára špeciálny systém riadenia bezpečnosti organizácie, ktorý zahŕňa komplex bezpečnostných opatrení vo svojich podsystémoch:

- ochrany hmotného i nehmotného majetku, realizovaný použitím technických zabezpečovacích systémov a/alebo fyzickej ochrany, resp. režimovej ochrany,
- ochrany osôb, napr. ochrana zdravia pri práci, ochrany dôležitých osôb, ap.,
- ochrany informačných systémov (vrátane ochrany osobných údajov),

- technickej (technologickej) bezpečnosti , vrátane prevencie závažných priemyselných havárií,
- protipožiarnej ochrany,
- ochrany životného prostredia,
- subsystém ochrany utajovaných skutočností,
- subsystém ochrany vnútorného poriadku v podniku,
- subsystém ochrany ďalších bezpečnostných záujmov podniku.

Proces riadenia bezpečnosti nepretržite ovplyvňujú **rozhodovacie a informačné procesy**. Začína získavaním informácií o vonkajšom a vnútornom ohrození, vyhodnotením rizík, rozhodovaním o zaobchádzaní s neakceptovateľnými rizikami, informovaním všetkých zamestnancov a získavaním informácií pri monitorovaní uplatňovania zásad bezpečnosti v organizácii. V celom procese riadenia bezpečnosti sa využívajú informačné systémy a informačné technológie.

Proces komunikácie integruje manažérske funkcie a spája organizáciu s vonkajším prostredím. Povinnosťou každého zamestnanca sledovať stav bezpečnostného prostredia, komunikovať o bezpečnostných pravidlách, zásadách a opatreniach s bezpečnostnými pracovníkmi a zúčastňovať sa na školeniach o rôznych druhoch bezpečnosti.

Výstupy z organizácie závisia od jej profesionálneho zamerania a môžu byť vo forme výrobkov, služieb, finančných výsledkov, informácií, atď. Výstupy z procesu riadenia bezpečnosti v organizácii sú **bezpečnostné pravidlá, zásady a opatrenia**, zamerané na ochranu osôb a majetku a uplatňované vo všetkých oblastiach činnosti.

LITERATÚRA

- [1] REITŠPÍS,J; MESÁROŠ,M; BARTLOVA, I; ČAHOJOVA, L; HOFREITER, L; SELINGER,P.: Manažerstvo bezpečnostných rizík EDIS, ŽU Žilina, 2004, ISBN - 80-8070-328-0.
- [2] HOFREITER, L.: Bezpečnostný manažment, Žilina, EDIS 2002, ISBN 80-7100-953-9
- [3] HOFREITER L., KRIŽOVSKÝ S.: Manažerstvo bezpečnostných systémov, skriptá, Multiprint Košice 2007, ISBN 978-80-89282-16-6

Článok recenzovali dvaja nezávislí recenzenti.